

УДК 141.32

DOI 10.35423/2078-8142.2021.2.2.8

Л. А. Мандрищук,
доцентка кафедри теорії та історії культури
філософського факультету
Львівського національного університету ім. І. Франка,
м. Львів, Україна
e-mail: larysa.mandryshchuk@lnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0158-1604>

ГАЙДЕГГЕРОВА ВІДМОВА ВІД ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

В Україні, як і в усьому світі, Гайдеггера доволі часто називають екзистенціалістом. Проте сам Гайдеггер заперечив будь-яке своє відношення до екзистенціалізму. Ця плутанина зумовлена тим, що німецькомовні назви такі, як Existenzphilosophie, Existentialismus, Existentialphilosophie при перекладі на інші мови часто підмінювалися одна одною. А також і тим, що Сартр подав власну класифікацію екзистенціалістів, яка була популярною і часто використовувалася. У цій класифікації Сартр зарахував Гайдеггера до представників атеїстичного екзистенціалізму, оскільки хибно зрозумів деякі його філософські тези про «сутність» Dasein. Гайдеггер заперечив свою належність до екзистенціалізму, вказавши на помилковість розуміння Сартром його поняття екзистенції. Якщо Гайдеггерову філософію й відносити до екзистенційної традиції, то вона радше має мати назву екзистенціальна філософія (Existentialphilosophie), а не – екзистенціалізм.

Ключові слова: екзистенціалізм, екзистенціальна філософія, екзистенція, сутність, Гайдеггер, Сартр.

Мартін Гайдеггер, безперечно, є одним з головних представників екзистенційної традиції філософування XX ст., незважаючи

навіть на те, що він наголошував саме на онтологічності філософської проблематики у своїх текстах. Це зумовлено, по-перше, тим, що у «*Бутті і часі*» (1927) Гайдеггер, намагаючись заново в історії європейської метафізики поставити питання про буття, використав дещо новаторську термінологію, яка, крім того, викликала інтерес як у діалектичних теологів, так і в інших філософів того часу, що відіграло ключову роль у виникненні екзистенційного напрямку у філософії: розрізнення екзистенційного (existentiell) та екзистенціального (existential) [21], екзистенціальна аналітика Dasein, екзистенціали (Existenzialien), екзистенція (Existenz) та ін. По-друге, в онтології Гайдеггера, особливо раннього періоду, простежується значний вплив ідей Сьорена К'єркегора [22], якого Гайдеггер читав ще у свої студентські роки, про що й сам згадував [9, с. 56], і якого вважають предтечею екзистенційної традиції через його зацікавлення проблемою екзистенції людини. Зародження екзистенційного філософування у першій третині XX ст. у Німеччині спричинило виникнення кілька різних назв: *філософія екзистенції* (Existenzphilosophie) [11], *екзистенційна філософія* (existentielle Philosophie) [16], *екзистенціалізм* (Existenzialismus) [13, с. 144–146], *екзистенціальна філософія* (Existentialphilosophie), які спочатку між собою конкурували, доки *філософія екзистенції* не зайняла головне місце у цій боротьбі, а титул *екзистенціальна філософія* [12] не почав застосовуватися до онтології Гайдеггера. Щоправда, цей порядок був порушений, коли ці найменування почали перекладати на інші мови, підмінюючи одну назву іншою, чи опускаючи якусь із них, або ж перекладаючи їх усіх однаково. Це призвело до плутанини у всьому світі [23], і Україна в цьому не є винятком. Так, Гайдеггера у філософських академічних колах України так часто називають екзистенціалістом, що це хибне визначення вже усталилося як «істина» і воно присутнє, як влучно підмітив А. Дахній, заледве не в кожному підручнику чи навчальному посібнику [1, с. 222]. Хоча сам Гайдеггер ніколи не називав себе екзистенціалістом, навіть більше, він заперечив будь-яке своє відношення до нього.

Непорозуміння між назвами було спричинене не лише особливостями та відмінностями між мовами, а й тим, що Жан-Поль

Сартр на своїй публічній лекції «*Екзистенціалізм є гуманізм*», яка була прочитана у клубі *Maintenant* (Париж) 29 жовтня 1945 р. й вийшла друком 1946 р., подав власну класифікацію представників екзистенційного напрямку, яких він назвав екзистенціалістами. Сартр виокремив християнських (Карл Ясперс і Габріель Марсель) та атеїстичних екзистенціалістів (Гайдеггер, французькі екзистенціалісти і він сам) [24], яких, за його словами, усіх об'єднувало те, що вони «спільно мають переконання, що екзистенція йде перед есенцією» [18, с. 9]. Оскільки Сартр на той час уже здобув визнання, то навколо цієї невеличкої праці склався справжній ажіотаж, а запропонована Сартром класифікація екзистенціалістів стала популярною в усьому світі. Утім, усі, кого згадав Сартр у цій класифікації, окрім Сімони де Бовуар, раніше чи пізніше відмовилися від титулу *екзистенціаліста*, бо ніхто з них не погоджувався з головною тезою Сартра про пріоритет екзистенції над есенцією. Одним з перших про це заявив Гайдеггер у своєму «*Листі про гуманізм*» (1947), в якому він заперечив будь-який стосунок до екзистенціалізму, пояснюючи це тим, що Сартрове метафізичне трактування людини не має нічого спільного з його власними поглядами [6, с. 328–329].

На зламі 1932–1933 років, як пише Сара Бейквелл, Сартр довідався від Реймона Арона, який повернувся з Берліна, про нову філософію у Німеччині, а саме – феноменологію, ідеї якої розвивали Гуссерль та Гайдеггер, і яка його дуже зацікавила [41, с. 13–15]. Це підштовхнуло Сартра податися на стипендію і, отримавши її, приїхати у 1933 р. на однорічне навчання у Берлінський університет, що дало йому змогу проштудіювати тексти цих філософів. Адже перший Гайдеггеровий текст, який потрапив до рук Сартра, був французький переклад фрагменту «*Що таке метафізика?*» (1929), опублікованому у журналі *Bifur* у 1931 р., в якому містився й уривок Сартрової «*Легенди істини*» (1929). Як згадувала сама де Бовуар, цю Гайдеггерову статтю ні вона, ні Сартр взагалі не зрозуміли [5, с. 71].

Вплив Гайдеггерової праці «*Буття і час*», а також його статті «*Що таке метафізика?*», на Сартрову головну працю «*Буття і*

ніщо» (1943) був таким значущим, що, як відзначає Бернард Шумахер, чимало критиків вбачали в цій книзі плагіат Гайдеггерового аналізу екзистенції [19, с. 8]. Він помітний, починаючи із самої назви книги і Сартрової «спроби феноменологічної отології» у ній, і аж до перейняття ним певних понять, методів і головних проблем: співвідношення буття і ніщо, аналіз людської реальності (*réalité-humaine*) – Сартровий переклад Гайдеггерового поняття *Da-sein* – та екзистенції людини, проблема смерті, екзистенційний досвід страху і покинутості, нудьги, тощо. Проте, *«Буття і ніщо»* Сартра все ж не можна вважати плагіатом, оскільки, хоча Сартр і був інспірований Гайдеггеровою фундаментальною онтологією, але, на відміну від останнього, основна проблематика Сартрової онтології присвячувалася все ж етичним (свобода та відповідальність, створення цінностей у соціумі, співжиття з Іншим), антропологічним (як людина себе витворює), психологічним (проблема свідомості) та соціальним питанням (створення спільного ідеалу людини у суспільстві), які ґрунтувалися на його розрізненні дуалізму буття-в-собі речей та буття-для-себе свідомості людини. Одним з яскравих прикладів відмінностей між їх онтологіями є поняття *ніщо*: хоча для обох *ніщо* тісно пов'язане з екзистенційним досвідом страху, але у Сартра воно, все ж, зводиться до неґації, до заперечення будь-якого суцього у свідомості людини [2, с. 71–72], тоді як Гайдеггер обирає зворотній підхід: «ніщо є першопричиною заперечення, не навпаки» [10, с. 117]. За Гайдеггером, заперечення не є ні єдиною, ні головною характеристикою ніщо, тому й мислити ніщо лише в цьому ключі є недостатньо. Натомість Гайдеггер спробував дати онтологічне обґрунтування ніщо як того, що саме належить до буття суцього, або, іншими словами, є другою стороною буття, яке уможливорює відкритість суцього як такого для людини [10, с. 120], водночас критикуючи метафізичний підхід пояснення ніщо як лише відсутність суцього у свідомості людини.

Гайдеггеру була відома Сартрова праця *«Буття і ніщо»*, екземпляр якої він отримав у 1945 р. від журналіста і публіциста Фредеріка Товарніцкі, який прагнув влаштувати зустріч-дебати між ними [25]. Після того, як Гайдеггер переглянув цю книгу, він

написав привітного листа Сартру, в якому запрошував його на бесіду та лижі у свою хижу в горах (Тодтнауберг), де вони могли б прояснити деякі питання, бо відкрив для себе дещо незвичне Сартрове «бачення» своєї філософії. Цей лист подає Сафранські у своїй книзі про Гайдеггера, в якому Гайдеггер дещо двозначно висловився про «*Буття і ніщо*» Сартра: «Ваша праця просякнута таким безпосереднім розумінням моєї філософії, яке мені ще ніде не зустрічалося» [17, с. 388]. За іронією долі лист було написано 28 жовтня 1945 р. і передано Сартру через Товарніцкі, проте вже наступного дня Сартр читав свою славнозвісну лекцію «*Екзистенціалізм є гуманізм*», на якій заявив про *атеїстичний екзистенціалізм*, до якого зарахував себе і Гайдеггера, привнісши цим ще більшу змістовну плутанину щодо філософії останнього. Адже, якщо Сартр і вважав себе атеїстом, наголошуючи на неіснуванні бога і його незначущості у житті людини, то в онтології Гайдеггера місця для атеїзму чи його антиподу – релігійності – не знайшлося. Як і не було місця для екзистенціалізму, основною тезою якого стала думка про те, що людське існування (*existentia*) є *actus primus*, а сутність людини (*essentia*) – *actus secundus*. Про це Гайдеггер написав у «*Листі про гуманізм*», який виник як розширений варіант відповіді-листа французькому філософу Жану Бофре, котрий під впливом Сартрової лекції про гуманізм, поставив Гайдеггеру три запитання: як можна повернути смисл слову «гуманізм», про взаємозв'язок онтології та етики та про роль «пригоди» у філософії.

У «*Листі про гуманізм*» Гайдеггер зазначає: «Головне речення Сартра про прерогативу *existentia* над *essentia* виправдовує все ж назву «екзистенціалізм» (*Existentialismus*) як одного з відповідних цій філософії титулів. Однак головне речення «екзистенціалізму» не має нічого спільного з тим реченням у «*Бутті і часі*»» [6, с. 329]. Гайдеггер, згадуючи у цій цитаті про «речення» у «*Бутті і часі*», мав на увазі своє висловлювання з цієї книги: ««Сутність» *Dasein* полягає в його екзистенції» [8, с. 42], яке Сартр зрозумів у буквальному значенні та крізь призму пояснення проблеми співвідношення сутності та існування в історії філософії. Під цим висловлюванням Сартр побачив атеїстичне обґрунтування людини і нове

визначення її існування, яке опиралося не на сутність (*essentia*) людини, а на її існування (*existentia*) і яке, начебто, запропонував Гайдеггер у своїй книзі. До такого висновку Сартра підштовхнула ще й теологічна традиція пояснення цього співвідношення, де *essentia* розглядалася як сутність, можливість, а *existentia* – як існування, дійсність цієї можливості, яку в рух чи життя приводить Творець. Як атеїст, Сартр перевернув це середньовічне співвідношення навпаки, в якому існування людини вже не залежало б від її Творця, а від самої людини: «Атеїстичний екзистенціалізм, який я підтримую, є зв'язнішим [ніж традиційні уявлення про те, що есенція передує екзистенції. – Л. М.]. Він пояснює, що, якщо бог не існує, то принаймні є одна істота, в якій існування передує сутності, істота, яка існує ще до того, як вона може бути визначеною за допомогою якогось поняття, і що ця істота є людина, чи, як каже Гайдеггер, людська реальність. Що ж тут означає, що існування передує сутності? Це означає, що людина спочатку існує, зустрічає себе, виринає у світі, і *тільки потім* визначає себе» [18, с. 11]. Такий підхід до пояснення людини виглядав для Сартра і новаторським, і радикальним, і дієвим, бо покладав на людину повну відповідальність за її дії та вчинки, а також відповідальність кожного індивіда за створений ідеал людини у суспільстві, хоча і зводив її свободу до дещо надмірної абсолютизації. Гайдеггер же цей підхід вбачав, навпаки, метафізичним, який у своїй основі є не чим іншим, як забуттям буття, і який підвів лінію під всією попередньою західноєвропейською метафізикою [6, с. 328–329]. Адже таке пояснення людини не виявляло її онтологічних характеристик, більшою мірою воно все ж зводилося лише до питання про проектування людини і здійснення цього проекту у її соціальному житті.

Свою філософію Гайдеггер називав *фундаментальною онтологією*, яка була присвячена питанню про буття, яке в історії європейської філософії чи метафізики для нього виглядало як «призаче», а тому й стало його пріоритетним завданням. Він наполягав, що в його онтології немає місця для метафізичної проблеми співвідношення сутності та існування людини, бо досвід людини тут є обмеженим життям між народженням та смертю, а тому вона не

може знати нічого конкретного про свою сутність до свого існування чи про свою душу після своєї смерті. На тлі онтологічної проблематики Гайдеггер віддавав велику прерогативу проблемі екзистенції людини, під якою він розумів виключно людське існування, в якому людині йдеться про її буття та буття всього іншого сущого: «Що означає «екзистенція» у Б. і Ч.? Слово називає спосіб буття, а саме – буття такого сущого, яке стоїть відкритим для відкритості буття, в якій воно стоїть, тоді як вона вистоює. Це вистоювання отримує досвід через назву «турбота»... Сущє, яке є у способі існування (Existenz), є людина. Тільки людина існує (existiert). Скеля є, але вона не існує. Дерево є, але воно не існує. Кінь є, але він не існує. Ангел є, але він не існує. Бог є, але він не існує» [7, с. 374–375]. Ця прерогатива пов'язана з тим, що запитувати про буття і мислити його, тобто «стояти відкритим для відкритості буття» може лише єдине сущє – людина, яку Гайдеггер, для того, щоб підкреслити цю онтологічну здатність, а також – відмінність від її традиційного розуміння, назвав *Dasein* (ось-буття). Через осмислення способу існування чи, іншими словами, способу бути людини чи *Dasein*, а також здійснюючи аналітику його буттєвих рис у повсякденності – екзистенціалів – Гайдеггер прагнув збагнути саме *Dasein* і його взаємозв'язок з буттям, тому у *«Бутті і часі»* він і робить акцент на тому, що ««Сутність» *Dasein* лежить у його екзистенції» [8, с. 42], при цьому беручи слово «сутність» у лапки, щоб наголосити на відмінності цього поняття від класичного його значення, і що хибно було сприйнято Сартром.

Щоб виправити плутанину, яку Сартр привніс своїм невірним трактуванням його думок про екзистенцію, Гайдеггер у листі про гуманізм зазначив, що слово «сутність» тут визначається не з метафізично-продуманих *esse essentiae* та *esse existentiae* (як у Сартра), а з ек-статичного в *Dasein* [6, с. 327], тобто мається на увазі: якими онтологічними характеристиками володіє *Dasein* у своєму існуванні, яке є між народженням та смертю людини і вписане у загальну історію людського буття. Сюзанна Мьобус, німецька дослідниця філософії екзистенції, зауважила, «що Гайдеггер терміном «сутність» хоче назвати структуру здійснення людського бут-

тя» [14, с. 20]. Але тут ще нічого не йдеться про сутність у платонівському чи схоластичному значеннях, яка є вічною, незмінною та непізнаваною. Тому слово *екзистенція* (Existenz), якому Гайдеггер у «*Листі про гуманізм*» додав зовнішньої відмінності – Existenz – для кращого розрізнення з латинським варіантом existentia, також не має есенціалістичного навантаження: «Екзистенція змістовно означає ви-ступання в істину буття. Existentia навпаки ж означає actualitas, дійсність на противагу до простої можливості як ідеї» [6, с. 326]. Гайдеггерове поняття екзистенції означає спосіб існування людини, яка в цьому існування має відношення до буття чи, іншими словами, має ек-статичне у собі чи здатність «ви-ступати в істину буття». Під ви-ступанням в істину буття розуміється не якийсь вихід із себе на зовні, а лише те, що людина має стосунок до буття і визначається вона сама та її існування через цей зв'язок.

Чому Сартр обрав саме назву *екзистенціалізм*, яка наприкінці 30-х – на початку 40-х років ХХ ст. була популярною серед католиків, але вже через кілька років завдяки його зусиллям стала популярним літературно-філософським напрямом? Тут можна вирізнити кілька причин.

По-перше, назва *екзистенціалізм* уже до Сартрової лекції про гуманізм була достатньо поширеною: спочатку вона дуже зрідка використовувалася у німецьких текстах [26], а пізніше її почали застосовувати італійські і французькі філософи та неосхоласти (Н. Аббаньяно, Л. Штефаніні, Ж. Марітен, Е. Жільсон та ін.). Чи не найважливішу роль у виборі Сартра цієї назви відіграла її розповсюдженість, а також неточні і хибні переклади та плутанина з іншими назвами (нім. Existenzphilosophie, existentielle Philosophie, Existentialphilosophie) поза межами німецькомовного середовища.

По-друге, Сартр хибно зрозумів деякі висловлювання Гайдеггера, передусім думку про те, що «сутність Dasein лежить в його екзистенції», у чому Сартр побачив нібито нове пояснення існування людини та атеїстичні погляди Гайдеггера. Однак Гайдеггер говорив про «сутність» і не в платонівському, і не в схоластичному значеннях, а – в онтологічно-історичному. Оскільки Сартр знахо-

дився під впливом ідей Гайдеггера, то він вирішив, що їх погляди можна означити як *атеїстичний екзистенціалізм*, а їх головною тезою вважати твердження, що «існування людини передує її сутності».

По-третє, обрана Сартром назва *екзистенціалізм* повністю відповідала основній тезі його філософії, бо наголошувала на першості існування чи екзистенції, а не сутності чи есенції. Тому екзистенціалізм Сартра також виступив антиподом до есенціалізму, що визнає першість есенції.

По-четверте, певну роль у цьому процесі відіграв Жан Валь, який на той час був відомим філософом у Франції й мав доволі значний вплив на Сартра. Саме завдяки працям Валь про К'єркегора та німецьку філософію екзистенції стало відомо у Франції. У грудні 1937 р. Валь організував відкриту лекцію-дебати на засіданні французького круглого столу з філософії, яка була присвячена проблемі зв'язку між суб'єктивністю та трансценденцією, ідеям К'єркегора, Гайдеггера, Ясперса, а також питанням про те, чим є філософія екзистенції та яка відмінність між екзистенційним (*existentiell*) та екзистенціальним (*existential*). До цієї лекції Валь написав лист Гайдеггеру і отримав від нього відповідь, у якій той зазначав, що його філософія не є філософією екзистенції (частину цього листа у своїй статті подає Пьотгелер) [15, с. 441–442]. Свою позицію Гайдеггер обґрунтовував тим, що основне питання, якому присвячена його філософія, є буття, а не екзистенція людини. Це підштовхнуло Валь, який хотів бачити Гайдеггера «екзистуючим» філософом, а також й Сартра, який був під впливом обох цих філософів, до пошуку альтернативної назви поглядів Гайдеггера. Назва *екзистенціалізм* для цього підходила, зважаючи ще й на те, що проти неї Гайдеггер нічого не висловив, бо вважав цю назву дотичною до тогочасних неосхоластів.

У такий спосіб Сартр, обравши нову назву і подавши власну класифікацію «екзистенціалістів», до числа яких увійшов й Гайдеггер, створив нові віяння у філософії, які ще більше примножили плутанину між тими назвами, які виникли в Німеччині. Сам Гайдеггер бачив свою філософію як фундаментальну онтологію, осно-

ним завданням якої було питання про буття і його взаємовідношення з людиною, тому й заперечив будь-який свій зв'язок з екзистенціалізмом, котрий у своїй основі не мав нічого спільного з його онтологією і поняттям екзистенції. І якщо Гайдеггерову філософію й відносити до екзистенційної традиції, то вона радше має мати назву *екзистенціальна філософія* (Existentialphilosophie) – філософська теорія екзистенціалів, в основі якої лежить екзистенціальна аналітика Dasein у його повсякденності, але у жодному випадку не *екзистенціалізм*.

ЛІТЕРАТУРА ТА ПРИМІТКИ

1. Дахній А. *Мартін Гайдеггер та екзистенційна філософія: монографія*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2018.
2. Сартр Ж.-П. *Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології* / пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук. К. : Основи, 2001.
3. Baring E. Anxiety in Translation: Naming Existentialism before Sartre. *History of European Ideas*. 2015. Vol. 41, № 4. PP. 470–488.
4. Bakewell S. *Das Café der Existentialisten: Freiheit, Sein und Aprikosencocktails* / übers. aus dem Engl. von R. Seuß. München : Beck, 2016.
5. Beauvoir S. de. *In den besten Jahren* / übers. aus dem Fr. von R. Soellner. Reinbek : Rowohlt, 1961.
6. Heidegger M. Brief über den Humanismus. *M. Heidegger. Wegmarken. Gesamtausgabe*. Bd. 9. Frankfurt a. M.: Klostermann, 1976. SS. 312–364.
7. Heidegger M. Einleitung zu «Was ist Metaphysik?». *M. Heidegger. Wegmarken. Gesamtausgabe*. Bd. 9. Frankfurt a. M. : Klostermann, 1976. SS. 365–383.
8. Heidegger M. *Sein und Zeit*. 19. Aufl. Tübingen : Niemeyer, 2006.
9. Heidegger M. Vorwort zur ersten Ausgabe der «Frühen Schriften». *M. Heidegger. Frühe Schriften. Gesamtausgabe*. Bd. 1. Frankfurt a. M. : Klostermann, 1978. SS. 55–58.
10. Heidegger M. Was ist Metaphysik? *M. Heidegger. Wegmarken. Gesamtausgabe*. Bd. 9. Frankfurt a. M. : Klostermann, 1976. SS. 103–122.
11. Heinemann F. *Neue Wege der Philosophie*. Leipzig : Quelle & Meyer, 1929.

12. Lehmann K. *Der Tod bei Heidegger und Jaspers. Ein Beitrag zur Frage: Existentialphilosophie, Existenzphilosophie und protestantische Theologie*. Heidelberg : J. Comtesse, 1938.

13. Marck S. *Die Dialektik in der Philosophie der Gegenwart*. Bd. 1. Tübingen : Mohr, 1929.

14. Möbuß S. *Spuren – Martin Heideggers Denkweg der späteren Jahre*. Freiburg, München : Karl Alber, 2020.

15. Pöggeler O. Jean Wahls Heidegger-Deutung. *Zeitschrift für philosophische Forschung*. 1958. Bd. 7. SS. 437–458.

16. Reisner E. Existenzphilosophie und existentielle Philosophie. *Zwischen den Zeiten*. 1933. Bd. 11. SS. 57–78.

17. Safranski R. *Ein Meister aus Deutschland: Heidegger und seine Zeit*. Frankfurt a. M. : Fischer, 1997.

18. Sartre J.-P. Ist der Existentialismus ein Humanismus? *J.-P. Sartre. Drei Essays* / übers. aus dem Fr. Frankfurt a. M., Berlin : Ullstein, 1968. SS. 7–36.

19. Schumacher B. Philosophie der Freiheit: Einführung in das Sein und das Nichts. *Klassiker Auslegen: Jean-Paul Sartre. Das Sein und das Nichts* / hrsg. von B. Schumacher. Bd. 22. Berlin : Akademie Verlag, 2003. SS. 1–19.

20. Wittkemper K. Existentialismus und moderne protestantische Theologie. *Theologie und Glaube. Zeitschrift für den katholischen Klerus*. 1938. 30. Jahrg. SS. 641–655.

21. Гайдеггер проводить розмежування між екзистенційною та екзистенціальною аналітиками людини, де перша співвідноситься до другої як мета-фізичне пояснення (душевно-моральні переживання людини щодо себе) до онтологічного (як таке, що пов'язане з буттєвими характеристиками людини чи екзистенціалами).

22. Йдеться про К'єркегорове розрізнення способу існування людини (Existents) та існування всього іншого сущого (Tilværelse), розрізнення понять страху (angst) і боязні (frygt), проблема часу та миті, проблема смерті тощо.

23. Про змішання цих назв в американо-європейському просторі писав Е. Берінг, який доволі детально описав історію розвитку екзистенціалізму до Сартра [3, с. 476–480].

24. Згадуючи тут «французьких екзистенціалістів», Сартр, вочевидь, мав на увазі Камю та де Бовуар.

25. Хоча цієї зустрічі так і не вдалося влаштувати Товарніцкі, проте персональне знайомство Гайдеггера і Сартра все ж відбулося у 1953 р. після відкритої лекції Сартра у Фрайбургському університеті. Та плідного

діалогу між ними так і не склалося: для Гайдеггера Сартровий стиль мислення залишився чужим та нецікавим, а для Сартра Гайдеггер постав як дидакуватий і незрозумілий «старий із гори» [4, с. 235].

26. Наприклад, німецький історик філософії З. Марк називає екзистенціалізмом фундаментальну онтологію Гайдеггера, бо вона ґрунтується на логіці і метафізиці, вихідною точкою якої є суб'єкт, для якого буття радше виглядає його функцією [13, с. 144–146]. А також теолог К. Віттемпер згадує про Гайдеггера та Ясперса як про екзистенціалістів [20, с. 642–643].

REFERENCES

- Дахній, А. (2018). *Martin Heidegger and Existential Philosophy*. Lviv. [In Ukrainian].
- Sartre, J.-P. (2001). *Being and Nothingness*. Kyiv: Osnovy. [In Ukrainian].
- Baring, E. (2015). Anxiety in Translation: Naming Existentialism before Sartre. *History of European Ideas*, 41(4), 470–488.
- Bakewell, S. (2016). *Das Café der Existentialisten: Freiheit, Sein und Aprikosencocktails* / übers. aus dem Engl. von R. Seuß. München: Beck.
- Beauvoir, S. de. (1961). *In den besten Jahren* / übers. aus dem Fr. von R. Soellner. Reinbek: Rowohlt.
- Heidegger, M. (1976). Brief über den Humanismus. In *M. Heidegger. Wegmarken. Gesamtausgabe. Bd. 9.* (SS. 312–364). Frankfurt a. M.: Klostermann.
- Heidegger, M. (1976). Einleitung zu «Was ist Metaphysik?». In *M. Heidegger. Wegmarken. Gesamtausgabe. Bd. 9.* (SS. 365–383). Frankfurt a. M.: Klostermann.
- Heidegger, M. (2006). *Sein und Zeit*. 19. Aufl. Tübingen: Niemeyer.
- Heidegger, M. (1978). Vorwort zur ersten Ausgabe der «Frühen Schriften». In *M. Heidegger. Frühe Schriften. Gesamtausgabe. Bd. 1.* (SS. 55–58). Frankfurt a. M.: Klostermann.
- Heidegger, M. (1976). Was ist Metaphysik? In *M. Heidegger. Wegmarken. Gesamtausgabe. Bd. 9.* (SS. 103–122). Frankfurt a. M.: Klostermann.
- Heinemann, F. (1929). *Neue Wege der Philosophie*. Leipzig: Quelle & Meyer.

Lehmann, K. (1938). *Der Tod bei Heidegger und Jaspers. Ein Beitrag zur Frage: Existentialphilosophie, Existenzphilosophie und protestantische Theologie*. Heidelberg: J. Comtesse.

Marck, S. (1929). *Die Dialektik in der Philosophie der Gegenwart. Bd. 1*. Tübingen: Mohr.

Möbuß, S. (2020). *Spuren – Martin Heideggers Denkweg der späteren Jahre*. Freiburg, München: Karl Alber.

Pöggeler, O. (1958). Jean Wahls Heidegger-Deutung. *Zeitschrift für philosophische Forschung. Bd. 7*. (SS. 437-458).

Reisner, E. (1933). Existenzphilosophie und existentielle Philosophie. *Zwischen den Zeiten. Bd. 11*. (SS. 57-78).

Safranski, R. (1997). *Ein Meister aus Deutschland: Heidegger und seine Zeit*. Frankfurt a. M.: Fischer.

Sartre, J.-P. (1968). Ist der Existentialismus ein Humanismus? In J.-P. Sartre. *Drei Essays / übers. aus dem Franz.* (SS. 7-36). Frankfurt a. M., Berlin: Ullstein.

Schumacher, B. (2003). Philosophie der Freiheit: Einführung in das Sein und das Nichts. *Klassiker Auslegen: Jean-Paul Sartre. Das Sein und das Nichts / hrsg. von B. Schumacher. Bd. 22*. (SS. 1-19). Berlin: Akademie Verlag.

Wittkemper, K. (1938). Existentialismus und moderne protestantische Theologie. *Theologie und Glaube. Zeitschrift für den katholischen Klerus. 30. Jahrg.* (SS. 641-655).

Larysa Mandryshchuk

Associate Professor of the Department of the Theory and History of Culture, Faculty of the Philosophy at the Ivan Franko National University of Lviv; Lviv, Ukraine; e-mail: larysa.mandryshchuk@lnu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0158-1604>

Heidegger's repudiation of Existentialism

Abstract

In Ukraine, as in the rest of the world, Heidegger is often called an existentialist. However, Heidegger denied his attitude to Existentialism. The reason of this confusion is, firstly, when German-language titles, such as Existenzphilosophie, existentielle Philosophie, Existentialismus, Existentialphilosophie are translated into other languages, often they are replaced each other or translated they all with just one title. Secondly, Sartre provided his own classification of existentialists, which was very popular and generally used. In Heidegger's statement "the essence of Dasein lies in its existence" Sartre saw a new atheistic explanation for human existence. Since Sartre's views were under the influence of Heidegger's ideas, he decided that their philosophies could be called as atheistic Existentialism. Sartre considered, that the main thesis of Existentialism was the assertion, that "human existence precedes its essence", and which is directly opposite to Essentialism. Nevertheless, Heidegger didn't write about "essence" in the Platonic, scholastic, or Sartre's meanings, but in the ontological-historical sense. In response to Sartre's classification, Heidegger denied his affiliation with Existentialism. He also accentuated on the fallacy of Sartre's understanding of his concept of existence (Existenz), which Heidegger defined as only human existence, in which human ask about being and is in a relationship with being. Heidegger saw his own philosophy as a fundamental ontology, the main task of which was the problem of being, but not the problem of existence. If Heidegger's philosophy should be included in the existential tradition, it should rather be called as Existential Philosophy (Existentialphilosophie) – philosophical theory of existentials (Existenzialien), but not as Existentialism.

Keywords: Existentialism, Existential Philosophy, existence, essence, Heidegger, Sartre.